

його виживання, не може залишити хлопця і в мирний час. Він блукає вуличками нічного міста, ніби притягуючи до себе небезпечні ситуації. В соціумі — він чужорідний елемент, він — той, хто носить в собі жах війни, хто може розповісти про неї однією своєю присутністю, твердим поглядом і міцно стиснутими щелепами. Обидва герої фільму не можуть реконструювати свій внутрішній світ, вписатися в нове життя.

Війна в роботі «Напівмла» російського режисера Артема Антонова показана в доволі традиційній манері, яка бере початок в радянських картинах подібної тематики і продовжується на пострадянському просторі в таких стрічках, як, наприклад, «Свої» Д. Месхієва. Щоправда, останнім часом виникає тенденція у фільмах про війну висловлювати дидактичний посил на кшталт «вороги (в даному разі фашисти) теж люди». Таку ідею ми, наприклад, бачимо в короткометражці Георгія Делієва «Дрібний дощ». Бачимо її і тут: молодого військового, який органічно не може сприймати німців як людей, відправляють начальником бригади полонених німців у забуте Богом і людьми селище Полумгла будувати вишку. Дуже зворушливо в картині прописано те, як крок за кроком змінюється на краще ставлення до цих полонених самого військового і місцевих жителів, які спершу зустріли команду будівельників-фашистів дуже вороже. Весь ліризм і гуманістичну романтику перекреслює фінальна сцена — вишка виявляється непотрібною, а полонених розстрілюють, як непотрібну худобу. Саме за ці моменти у стрічці режисеру в

Росії надавали по вухах — почалися розмови про антиросійський характер стрічки, про те, що кінцівку режисер змінив на угоду західній фестивальній публіці і журі. А як все було мирно, коли минулого року, Артем зняв іронічну підліткову стрічку «Столичний швидкий»! До речі, ця картина тоді отримала перемогу на студентському фестивалі «Пролог» у Києві.

Присутність або загроза війни як чогось, що дихає в спину, сьогодні відчувається у більшості робіт молодих неєвропейських (!) режисерів, принаймні тих, які подали на конкурс повнометражні стрічки. Зрозуміло, що свій перший фільм хочеться зробити вагомим, сказати ним щось важливе. Це ніби плата за вхід у світ дорослого кіно. Але тривожить те, що для молодих режисерів зі східних регіонів сьогодні важливі не якісь особисті турботи, пов'язані зі становленням у суспільстві, з переживанням досвіду трансгресії чи приватних етичних відкриттів, що ми бачимо в роботах європейців (хай не думають росіяни і турки, що я їм відмовляю в «європейськості», просто залучаю до цього переліку радше як ближчих за культурними ознаками до Сходу). Зараз молодих цікавить тема війни. Чи не тому, що протягом останніх кількох років вона актуалізувалася в медійному просторі, і не тільки у форматі політичних спекуляцій? Можливо, це передчуття загрози і спроба її попередити? Журі, очевидно, більше було схильне до відносно мирних тем. Напевне, це така справа смаку і данина політкоректності, яка вже стала майже законом у західному суспільстві.

Фільм спільного боснійсько-герцеговинського виробництва «На Захід» («Go West») Ахмета Імамовича менш ніж за рік після випуску вже встиг «наскандалити» на міжнародному рівні й отримати багато відгуків на свою адресу — як суперпозитивних, так і відверто негативних. На цьогорічному ж МКФ «Молодість» стрічка здобула головний приз журі Міжнародної федерації кіноклубів (FICC) «Дон Кіхот», яким зазвичай нагороджують «неформатні» фільми, себто такі, що здатні когось шокувати чи розізлити, а когось, навпаки, привабити. Зрозуміло, що критерії відбору при цьому можуть бути дуже різними.

ВАЖКИЙ ШЛЯХ НА ОМРІЯНИЙ ЗАХІД, або У «ФОКУСІ» ЗНОВУ БАЛКАНИ

Роксоляна Свято

Добре відомо, що не існує двох однакових інтерпретацій одного твору. Кожна людина формуватиме власне сприйняття (або несприйняття) того чи того явища, виходячи з власного досвіду. І, скажімо, перегляд стандартного американського блокбастера для людини з кіноосвітою може бути не меншою мукою, ніж для «непідготованого» глядача «Сім самураїв» Куросави чи «Андрій Рубльов» Тарковського.

Відразу після демонстрації конкурсного фільму «На Захід» Ахмета Імамовича була свідком, як одна дівчина натхненно розповідала знайомому, що проплакала мало не дві години й досі не може прийти до тями. Натомість реакція окремих глядачів на найбільш «трагічні» сцени фільму була цілком протилежною — в залі чувся ледь стримуваний сміх.

І здається, що така двозначність сприйняття була просто неминучою...

Причини популярності Балкан (і в сфері кінематографа та

кож) загалом зрозумілі. Конфлікт у Косово та війна на початку 90-х при всій увазі до них з боку міжнародної громадськості були для більшості людей лише телевізійною картинкою. І тільки творчість Еміра Кустуріци привернула увагу до регіону, досі мало кому цікавого (десь так, як твори Борхеса та Кортасара змусили замислитися про існування Латинської Америки в світовому культурному просторі). В різних країнах глядачі почали активно дивитися фільми Кустуріци, скуповувати диски з музикою Горана Бреговіча. «No smoking orchestra» проводить турне країнами Європи і збирає повні зали. З'являються режисери, які також отримують міжнародні нагороди. Іншими словами — зоряний час Балкан. Та популярність, як відомо, й зобов'язує. Мистецьку планку поставили високо, й наступні митці отримали в спадок лише дві можливості — або ж підняти її ще вище, підтвердивши «імідж» регіону, або «провалитися».

В таких обставинах фільмові Ахмета Імамовича не надто пощастило.

Загалом стрічка «На Захід» і справді не найгірша, а окремі епізоди взагалі вдалі. Воєнна драма з елементами психологічної та психоаналітичної мелодрами й навіть домішками сюрреалістичної комедії — такий «мікс» має шанси сподобатися. Й, властиво, задоволених було багато: фільм отримав на «Молодості» заохочувальний приз глядацьких симпатій. Не в останню чергу цьому прислужилася скандальність головної теми — гомосексуального кохання між музикантом-мусульманином і боснійським сербом (в одній любові одразу дві проблеми: й конфлікт із традиційним патріархальним суспільством, і заборонені почуття між представниками націй-ворогів).

І якщо показ передвоєнної ситуації в Сараєво нагадує численні кінополотна про Другу світову в Європі (міське культурне населення, яке все ще сподівається на безкровне врегулювання конфлікту й влаштовує «концерти на підтримку миру» в місцевому театрі; зростання неспокою на вулицях міста й тривожні настрої людей), то невдовзі фільм цілковито змінює жанрове спрямування.

Спроба хлопців вирватися з Сараєва й потрапити на той-таки омріяний Захід призводить до несподіваних наслідків. Кенана, тонкого та емоційно вразливого віолончеліста, його коханий Мілан перевдягає в дівчину, аби приховати від озброєних солдатів його мусульманське походження. В цій ролі той і приїжджає в рідне східнобоснійське село свого друга.

Те, що глядач бачить далі, ніби трансплантоване з якогось поки не знятого фільму Еміра Кустуріці. Колоритне місцеве населення — двоє величезних братів-близнюків, які грають дуетом на бензопилах; власниця невеликої кнайпи Ранка, сексуальна невиситимість якої відома всім мешканцям; її неповнолітній син невідомо від кого, який бігає вулицями з автоматом у руках і питає в усіх «пасворд»; божевільний священник без ніг, який їздить на інвалідному візку й читає вірним проповіді про ненависть до мусульман і про те, що Сербія має бути «від Нью-Йорка до Токіо»; батько Мілана Любо, який після смерті дружини єдиний сенс життя вбачає в щасті своїх дітей; брат Мілана — один із регіональних «мафіозі», який обіцяє зробити фальшиві паспорти для закоханих (він, до речі, єдиний, хто знає про чоловічу стать «нареченої»). «Молодятам» влаштовують весілля — теж зовсім «по-кустуріцівськи»: з танком, неймовірною кількістю алкоголю, танцями, стріляниною та повним хаосом.

А далі — ще один поворот сюжету й знову зміна жанру. Мілана забирають на військову службу, а Кенан (у ролі жінки, зрозуміло) мусить лишатися в селі. В центрі уваги — його (чи радше «її») стосунки з місцевими. А головне — з Ранкою, такою собі персоною нон грата, з якою вітаються, але не спілкуються, до якої ходять в кнайпу, але не вважають «своєю».

Психологічний «екскурс» у душу Ранки (яку вона, між іншим, сама з радістю відкриває, адже давно шукала когось, хто б її послухав) дає зрозуміти, що вона — просто нещасна жінка, яка хоче любові й мріє про нормальну родину. Дедалі більша довіра між «подругами» врешті дає очікувані наслідки — таємницю Кенана розкрито. Але з'являються й несподівані обставини: Ранка просто-таки змусила Кенана до... зміни сексуальної орієнтації.

Смерть Мілана на війні... Трагедія Кенана, який почуває себе зрадником... Трагедія Любо, який втратив найдорожчого сина й не має тепер для чого жити... Трагедія Ранки, яку знову не хочуть кохати... Весь цей калейдоскоп аж надміру загострених конфліктів завершується фантазмагоричною сценою на нічному цвинтарі, де біля могили Мілана Ранка у відчай позбавляє Кенана його «чоловічості».

Зрештою фільм завершується тим, чим і планувалося, — Заходом. Але тепер вже далеко не омріяним, адже Кенан ли-

■ Кадр із фільму «На захід».

Режисер Ахмат Імамович. Боснія / Герцоговина.

шився сам, навіть без своєї віолончелі. Його розповідь на французькому телебаченні про свою долю — це, по суті, рамкова конструкція стрічки.

І при тому, що окремі моменти справді заворожували чи щиро розчулювали, фільм лишив по собі якесь хаотичне враження. В ньому настільки багато різних сюжетних ліній, жанрових поворотів, що все побачене просто не можна звести до спільного знаменника. Здається, цей «глобалізм» режисера став головним недоліком. Ахмет Імамович не обмежився історією трагічного гомосексуального кохання, а прагнув розкрити драматичність долі усіх інших персонажів і донести до глядача ідею про безглуздість війни як такої. А сказати в одному фільмі про все — завдання непосильне. Якщо ж зважитися на це, то почуте й побачене не завжди буде переконливим, викликаючи в критичних реципієнтів, здавалося б, недоречний сміх.

Як влучно хтось сказав: «Скільки б повторювати, що «життя — це диво», Кустуріцею від цього не станеш»...